

7.3.2014

Dnro 16/62/14

Oikeusministeriö
Lainvalmisteluosasto
Rikos- ja prosessioikeuden yksikkö

Kirjeenne 3.2.2014; Mietintö OM 5/41/2013

Lausuntopyyntö käsittely- ja oikeusastejärjestyksen muuttamista rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista ja kansainvälistä perheoikeutta koskevissa asioissa

Valtakunnansyyttäjänviraston lausunto

Pyydettyinä lausuntona Valtakunnansyyttäjänvirasto esittää seuraavaa.

Lausunnon kohteena oleva mietintö perustuu oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan vuosille 2013-2025. Ohjelmassa edellytetään muun ohella selvitettäväksi, onko tarvetta ja mahdollisuuksia siirtyä noudattamaan normaalia oikeusastejärjestystä eräissä rikoksentekijän luovuttamista koskevissa asioissa. Työryhmän toimeksiannon mukaisesti mietinnössä tarkastellaan, voidaanko oikeusturvaa vaarantamatta vähentää asian käsittelyyn tarvittavaa työpanosta ja samalla taata sekä asian käsittelyn edellyttämä riittävä asiantuntemus että vaatimus asioiden käsittelemisestä kiireellisesti.

Oikeusastejärjestyksestä

Kuten mietinnössä todetaan, nykyisessä eurooppalaista ja pohjoismaista pidätysmääräystä koskevassa oikeusastejärjestyksessä ei ole havaittu erityisiä ongelmia eikä oikeusturvapuitteita. Koska luovuttamisratkaisuihin valitetaan suoraan korkeimpaan oikeuteen valituslupaa pyytämättä, muutoksenhakemukset käsitellään ja ratkaistaan esittelijän valmistelun perusteella täysilukuisessa viiden jäsenen kokoonpanossa. Valtaosa valituksista on ollut sellaisia, joihin ei ole liittynyt tarvetta saada oikeuskäytäntöä ohjaavaa ennakkoratkaisua. Näistä syistä ja koska luovuttamisasiat on myös ratkaistava nopeasti, on perusteltua pohtia, voidaanko muutoksenhakumenettelyä oikeusturvaa heikentämättä saada tarkoituksenmukaisemmaksi.

Mietinnössä on tarkasteltu neljää vaihtoehtoista mallia oikeusaste- tai käsittelyjärjestyksen muuttamiselle. Mietinnössä on päädytty ehdottamaan, että voimassa olevaa järjestystä luovuttamisasioissa muutettaisiin niin, että käräjäoikeuden ratkaisusta olisi muutoksenhakuoikeus valitusluvan kautta korkeimpaan oikeuteen. Helsingin hovioikeuden ja Suomen asianajajaliiton työryhmäedustajat ovat jättäneet asiasta erävän mielipiteen.

7.3.2014

Dnro 16/62/14

Yhdyn työryhmän enemmistön kantaan ja mietinnössä esitettyihin perusteluihin tältä osin. Tämä vaihtoehto vastaa parhaiten oikeudenhoidon uudistamisohjelman tavoitetta, joskin uudistuksen vaikutukset käytännössä jäänevät vähäisiksi. Esitetystä vaihtoehdosta on merkityksellistä se, että luovuttamisasioissa voitaisiin edelleen saada korkeimmalta oikeudelta ennakkoratkaisuja. Korkeimmalla oikeudella on luovuttamisasioissa paras asiantuntemus ja myös kokemusta EU:n tuomioistuimelle tehtävistä ennakkoratkaisupyynnöistä, jotka jatkossakin ovat mahdollisia. Syyttäjän työn näkökulmasta tärkeä seikka on myös se, ettei käsittelyketju useiden peräkkäisten kireiden määräaikojen vuoksi muodostu kohtuuttomaksi. Kolmen oikeusasteen vaihtoehdosta syyttäjä olisi nykyistä enemmän sidottu yhden asian hoitamiseen, jonka kiireellinen luonne aiheuttaisi todennäköisesti myös hankaluuksia istuntojen järjestämisessä. Erityisesti hankaluuksia esiintyisi pohjoismaisen pidätysmääräyksen eurooppalaista lyhyempien määräaikojen johdosta. Koska kysymyksessä ei ole rikosasian, vaan vastavuoroiseen tunnustamiseen ja EU-valtioiden keskinäiseen luottamukseen perustuvan turvaamistoinenpideasian hoitaminen, tulee se kyetä käsittelemään tehokkaasti.

Toisin kuin hovioikeuden edustajan eriävässä mielipiteessä todetaan, luovuttamisasioihin, varsinkin EU-luovuttamisasioihin, ei korkeimman oikeuden melko monivuotisen oikeuskäytännön johdosta liity enää laajaa tulkinnanvaraisuutta. Tämä yhdessä nyt esitetyn muutoksenhakujärjestelyn kanssa voi jopa vähentää niin luovutuksen kohteena olevan kuin syyttäjänkin muutoksenhakualttiutta.

Mikäli katsotaan, että enemmistön tukema malli oikeusastejärjestyksestä ei ole tarkoituksenmukainen, olen voimassa olevan muutoksenhakumenettelyn kannalla. Tällöin olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista korkeimman oikeuden voimavarojen käytön kannalta pohtia, tulisiko luovuttamista koskevat asiat käsitellä korkeimmassa oikeudessa nykyistä vähälukuisemmassa kokoonpanossa. Kuten mietinnössäkin todetaan on syytä painottaa, että pidätysmääräyksen täytäntöönpanoa koskevassa päätöksessä ratkaistaan, luovutetaanko henkilö toiseen EU-valtioon tai Pohjoismaahan vai ei. Kysymyksessä ei ole rikostuomio. Merkitystä on annettava myös kiireellisyysvaatimukselle. Näin ollen enemmistön esittämä kanta täyttää oikeusturvavaatimukset.

Luovuttamisasioiden keskittämisestä

Oikeusministeriön edustajat ovat tämän kysymyksen osalta jättäneet mietintöön eriävän mielipiteen.

Kysymys keskittämisestä on suorassa yhteydessä siihen, miten oikeusastekysymys ratkaistaan. Mikäli enemmistön ehdotus muutoksenhakumenettelystä (siis valituslupamenettelyn kautta korkeimpaan oikeuteen) hyväksytään, on tarkoituksenmukaista keskittää pidätysmääräysasiat

yhteen käräjäoikeuteen. Helsingin käräjäoikeus on luonteva vaihtoehto, koska muualla Suomessa näitä täytäntöönpanoja on esiintynyt harvoin. Perustuslakivaliokunnan tavoin katson, että ratkaisutoiminnan keskittämisen kautta saavutetaan sellainen asiantuntemus, jota voidaan pitää oikeusturvan kannalta riittävänä valituslupaa edellyttävän muutoksenhaun tilanteessa.

Keskittämistä puoltavat myös käytännön tarpeet. Tilastojen mukaan luovutettavaksi pyydetty henkilö lähes kaikissa tapauksissa kuljetetaan toiseen valtioon Helsinki-Vantaan lentoaseman kautta. Näin ollen hänet on joka tapauksessa tuotava pääkaupunkiseudulle, oli hänen kiinniottopaikkakuntansa mikä hyvänsä. Henkilön säilöönottokäsittely voidaan pitää kiinniottopaikkakunnalla, kun tässä voidaan käyttää – ja nykyään yleisesti käytetäänkin – videoyhteyttä (EU-luovuttamislaki 18 §, Pohjoismaiden luovuttamislaki 15 § ja Pakkokeinolaki 3 luku 6 § 4).

Helsingin käräjäoikeudessa toimii ympärivuorokautinen päivystys. Koska valtaosa näistä asioista on aina käsitelty Helsingin käräjäoikeudessa, lienevät Helsingin alueella lisäksi myös kokeneimmat avustajat ja kattavimmat tulkkipalvelut.

Eriävässä mielipiteessä on toimivaltaratkaisun osalta aivan perustellusti kiinnitetty huomiota sääntelyn johdonmukaisuuteen. Useimmissa EU:n vastavuoroista tunnustamista koskevien puitepäästösten täytäntöönpanolaeissa päätöksenteko on keskitetty neljälle käräjäoikeudelle. Uskon kuitenkin, ettei pidätysmääräysasioiden täytäntöönpanon keskittäminen yhteen paikkaa aiheuta EU-oikeuden soveltamiskäytännön tai muun yhtenäisyyden kannalta ongelmia. Muiden EU-instrumenttien tarkoittamissa tapauksissa säädetään toimenpiteistä, joiden toimeenpanossa onkin järkevää, että päätöksenteko on oikeuden alueellisen saatavuuden kannalta hajautettu. Jäädättämispuitepäästön kohteena oleva takavarikko edellyttävä omaisuus voi sijaita eri puolella Suomea ja voidaan vaivatta täytäntöönpanna siellä. Valvontamääräys puolestaan tulee nimenomaan täytäntöönpanna siellä, missä sen kohteena oleva henkilö oleskelee. Todettakoon, että EU:n puitepäästö tuomittujen siirtämisestä on kansallisesti täytäntöönpanu niin, että asiat, jotka edellyttävät tuomioistuimen päätöksentekoa, on keskitetty Helsingin käräjäoikeuteen (1169/2011).

Eriävässä mielipiteessä on tuotu esille tilanne, jossa vankeusrangais- tusta suorittavaa Suomen kansalaista tai pysyvästi Suomessa asuvaa ulkomaalaista pyydetään luovutettavaksi, mutta hän kieltäytyy ja haluaa suorittaa rangaistuksensa Suomessa. Keskittäminen on tällaisessa tilanteessa eriävän mielipiteen jättäneiden käsityksen mukaan ongelmallista, koska henkilön tulisi voida saada asiansa käsiteltyksi mahdollisimman lähellä rangaistuslaitosta. Yksistään tällaisten harvalukuisten tapauksien vuoksi ajatusta keskittämisestä ei pidä hylätä. Myös näissä ta-

7.3.2014

Dnro 16/62/14

pauksissa luovutettavan oikeusturvanäkökohdat puoltavat sitä, että asiaa käsittelevät pidätysmääräysasioissa asiantuntevat ja kokeneet oikeusviranomaiset. Näissä tilanteissa on aina mahdollista myös se, että käräjätuomari ja syyttäjä matkustavat rangaistuslaitokseen. Muun muassa tämän tyyppisiä tilanteita ajatellen olisi kuitenkin tarpeellista mahdollisimman pian saattaa lainsäädäntö videoyhteyden käytön osalta nykyaikaiselle tasolle.

Valtakunnansyyttäjä

Matti Nissinen

Valtionsyyttäjä

Raija Toiviainen